

Ko e heigoa haaku ka taute ke lagomatai?

Social Cohesion Guide

Ko e tonuhia ke fakalataha auloa

Fai tauteaga a tautolu ke he tatanakiaga he social cohesion (fakafetuiaga). Kua putoia ki ai foki e tau lagomataiaga ke he tau tagata ke logona e tonuhia ke fakalataha atu, kua lopoti ki loto, maeke ke logona e ataina ke he ha lautolu ni a tau puhala fakatagata mo e kau atu ke he tau tagata he kautu. Tokologa ia tautolu ne kua taute e tau mena nei mo e nakai fai mailoga kua pihia. Ka fakatutala ke he tau katofia kaina, hiki e tau lima ke kau atu ke he falu a tau gahua mo e matutaki ke he tau gahua he heagaapi, ko e falu a puhala ia ke ati hake e logonaaga kua tonuhia ke fakalataha atu mo e kau atu ke he tau gahua mo e tau feu. Pihia foki ke he tau gahuaaga, kua taute e tau mena ke atihake aki e tau matutakiaga ke moua e social cohesion tuga e mahani ke inu kofe mo e kai laa mo e tau kapitiga foou ke he tau gahuaaga.

Liga ko tautolu ko e taha mai he taha magafaoa, taha aoga, taha fale gahua, taha matakau feuua sipote poke tapuakiaga po ke liga kua moua foki e tau fakaakoaga ke he tau vagahau foou poke fetufatufaaki e tau gahua ne kua fiafia ke taute mo e falu foki. Po ke heagaapi fe ni kua hahā ki ai a tautolu, mitaki lahi ka logona e tonuhia ke fakalataha atu, ke logona kua lopoti a koe mo e ataina ke he haau ni a tau puhala mo e fakalataha atu ke eke mo taha he kau.

Nakai tatai oti a tautolu ka e manako ke felauaki auloa, fiafia ha ko e tau fekehekeheaki mo e fefakalilifuaki kaeke ke nakai talia auloa. Kua aoga lahi e mena nai ha kua nakai logona oti ia lautolu kua maeke ia ke ataina ke he ha lautolu ni a tau puhala po kua tuahā to logona e ha lautolu a tau leo.

Ko tautolu ko e motu kua loga e tau mena ne kua fekehekeheaki mo e loga e tau heagaapi ti kua lata ia tautolu ke kumi e tau puhala ke fanogonogo mo e logona a taha kia taha. Kua lata ia tautolu ke maama mitaki e tau fekehekeheaki mo e tau malolo mo e gahua auloa ke iloa ko e heigoa ne maeke ia tautolu ke fuhilu auloa mo e heigoa ne maeke ia tautolu ke fetataaki.

Logona e tonuhia ke fakalataha ki ai – kitiafefē e mena nei

Ke he tau maaga ne feiloaki mafola e tau tagata, feiloaaki a lautolu mo e tau katofia kaina, logona e taliaaga he falu a tagata ke he tau gahuaaga, logona foki he tau fanau ha tautolu e mafanatia ke he heagaapi ha lautolu mo e iloa foki e tau o aga ke kumi lagomatai kaeke kua manako piha. Logona e mautolu kua maeke ke tutala ke he falu a tagata nakai fa mahani ke tutala ki ai, po ke vagahau totoko ki ai kaeke kua logona e falu tagata kua talahau e falu a tau manatu kua nakai hagahaga mitaki ha ko e tau fekehekeheaki, mo e ataina ke fetufatufaaki mo lautolu ke feiloaaki, omai i fe, mo e tau puhala ne fakagahuahua aki e tau fekau. Ke he tau magaaho ka matematekelea to naka fai tagata ka tiaki mo e nakai fakatauo – to lopotimai e tau tagata oti.

Atihake ke logona lahi e tonuhia ke eke mo taha ia lautolu – ko heigoa haau ke taute

Ko e heigoa ha tautolu ke taute ke lagomatai aki e tokologa he tau tagata ke talia mo e ofaofa e tau fekehekeheaki, logona e matutakiaga, kau fakalataha atu, falanaki ke he falu mo e logona e fakalilifuaga he taha ke he taha.

Ko e tonuhia ke fakalataha auloa

- Fakakite mo e folafola e tau aga mo e mahani fili tagata, tau mata fakatufono mo e tau aga gahua.
- Lagomatai e tau tagata mo e falu a matakau ke mitaki mai fakamua.
 - moua e tau loto malolo ke fakatutala mo e falu kua kitia ki ai e mahani fili tagata. Tau koloa mai he faahi Human Rights

Commission website kua lata ke lagomatai aki, tuga e [Responding to Racism](#).

- lagomatai e tau tagata mo e falu a matakau ke mitaki mai fakamua.
 - kumkumi e tau fakaakoaga mai he matakau haau, po ke taha matakau ne fakahigoa ko e NGO – ne ai fakafili ke he tau matakau fakatufono – ke he tau kapitiga, tau magafaoa mo e tau tagata gahua.
- manamanatu ke he taha mata fakatufono, tau fakatokatokaaga mo e tau hikihikiaga gahua kua lata ke lagomatai ke tiaki e tau mahani fili tagata.
 - taute e taha talahauaga ma e tau fakatokatokaaga gahua mo e tau mata fakatufono ke he tau magaaho ka fakatutala mo e tau tagata.

Lopoti ke he tau mena ne kua kehekehe, logona e fakalilifuaga.

- fifili ki ai kaeke, ke he haau faahi gahua po ke matakau, maeke ia koe ke fakaaoa, tuku age poke ole ke moua e tahafafatiaga tupe ke talaga aki e taha fakaholoaga poke taha gahuahuaaga ke tamate aki e mahani fili-tagata.

Logona e matutakiaga.

- takitaki ki ai ke talaga mo e omoi e tau puhala ke eke e tau mena nei mo talia ki ai e tau tagata ko e taha vala ni a ia kua tonuhia ki ai ke mumuitua ki ai.
 - kua nakai lata ni ia koe ke pehe ko e taha takitaki he faahi gahua ke maeke ia koe ke fai totouaga ko e takitaki. Maeke ia koe ke fakakite e takitakiaga mitaki haau ke he tau puhala ne maeke ia koe ke fakakite moe oma e tau gahua kehekehe he haau a tau kau gahua, tau kapitiga mo lautolu foki ka feleveia mo koe. Maeke he mena nei ke vagahau mo e fakatautonu e tagata, tuku age taha magaaho kia lautolu ke vagahau mo e fanogonogo ke he ha lautolu a tau mena ka talahau.
- matutaki ke atihake e tau magaaho ke fakatutala mo e tau heagaapi kehekehe.
 - matutaki atu ki a lautou e tau katofia kaina foou mo e fakamahani mo e fakafeleveia atu ki a lautolu takitokotaha mai he tau heagaapi kehekehe. To liga feleveia mo koe a lautolu ke he tau fakpotopotoaga poke tau fakaakoaga ku ke he kupega hila mo e tau fonoaga.

- Atihake auloa e tau mata-fakatufono ke lata mae tau maaga kehekehe mo e iloa ai e tau manatu.
 - kaeke ko koe ko e tagata talaga mata-fakatufono, manamananatu ke fakaaoga e tau koloa he kupega hila [DPMC Policy Project](#) ke talaga aki taha fakatokaaga mauniva ke moua e tau matutakiaga mo e tau gahuahua mitaki.
- omoi ke he maamaaga ke he falu a tau aga-fakamotu mo e tau totouaga fakatagata.
 - taute taha aho ma e tau Katofia Kaina (Neighbours Day Event) ma e matakavi haau ke fakalataha ke kai laa poke kai afiafi auloa.

Kau atu ki ai

- fakafetui auloa e tau heagaapi kehekehe ke talaga e tau vahaloto malolo, mo e falanaki ke tumau e tau matutakiaga.
- finatu ke he tau gahua mo e tau fakafafiaaga faka heagaapi mo e kumikumi tala ke he ha lautolu a tau gahua mo e tau fiafiaaga. Moua e koe e tau gahau faka-heagaapi ke he maaga haau ka fakaaoga e koe e Neighbourly EventFinda po ke tau Tohi Tala maaga.
- fakamahani ke iloa e tau tala tu-fakaholo hagao ki a Niu Silani mo e Treaty of Waitangi mo e matutaki atu foki ke he Te Reo mo e nga tikanga Māori.
- fakaaoga e polokalama kupega hila ne maeke ke moua ka e nakai fai totogi ke fakaako ke he vagahau Te Reo tuga e Korero, Kupu mo e Ako Tahi po ke fakamau e higoa ke he tau fakaakoaga he Te Wānanga o Aotearoa, ahiahi atu ke he tau fakatata he tau museum ke lata mae vahaia po ke finaatu ke he tau fale toka pepa (local library) ke moua mai e tau pepa hagao ia ke he tau tala tufakaholo ha Niu Silani.

